

İŞÇİ FIRKALARI VE SOSYAL DEMOKRASİ HAREKETİ

Prof. Dr. Orhan TUNA

İşçi hareketleri esas itibarile 19 uncu asrın birinci nısfında meydana çıkmıştır. Bu hareketler işçilerin birleşmeleri ve müştereken temsil edilmeleri suretile sosyal, iktisadî ve siyasî durumlarının islâhına matuf bulunmaktadır. Mesele bu bakımdan ele alındığı takdirde, 19 uncu asrın birinci yarısında başlayıp ikinci yarısında inkişaf eden bu hareketlerin belli başlı üç istikamet takip ettiği görülür.

a) *Siyasî mahiyetteki işçi hareketleri*: Bu hareketlerin hedefi kendiliğinden anlaşılacağı ve biraz sonra tafsilâtına gireceğimiz gibi, burjuva - kapitalist içtimaî ve iktisadî nizam yerine sosyalist nizamın tesisidir. Binaenaleyh siyasî işçi hareketlerinin, bilhassa 19 uncu asrın ikinci yarısında garp Avrupası memleketlerinde umumiyetle sosyalist cereyanlarla büyük bir alâkası olduğu ve hattâ sosyalizmin tâ kendisi olduğu iddia edilebilir. Esas itibarile 1848 yılında doğan ve müteakip devre içinde sür'atle inkişaf eden siyasî mahiyetteki işçi hareketleri sanayi kapitalizminin ve bu kapitalizme bağlı bazı meselelerin ortaya çıkardığı hareketlerdir.

b) *Sendikacılık hareketleri*: Bu nevi hareketler, bazı memleketlerde siyasî fırkalarla sıkı bir münasebet tesisi, diğerlerinde ise siyasî fırkalardan tamamen müstakil olarak işçileri birleştirmek ve neticede «çalışan sınıf» m iktisadî durumunu islâh eylemek hedefini güder. Birinci nevi hareketin aksine olarak, sendikacılık hareketinin dar mânada siyasetle, parti politikasile hiç bir alâkası yoktur ve esasen bir çok memleketlerde sendikacılığın parti siyaseti itibarile tarafsızlığı kabul edilmiştir. Bu hareket mer'î nizam ve rejim içinde işçi sınıfının maddî meseleleri yani iş şartları ve ücret münasebetleri ile meşgul olur. İşçi sendikaları işveren sendikalarile kollektif akitler yapmak suretile ferdî akit sisteminden doğan tek taraflı tazyikleri ortadan kaldırır. Azası bulunan işçilere muhtelif istikametlerde yardımlar temin eder, kollektif iş ihtilâflarını tahrik eyler, meslekî ve umumî talim ve terbiye seviyesini

yükseltmeğe çalışır. Müşterek seyahatler tertip eder. İktisadî, sosyal ve hukukî istişareler yapar. Kültür müesseseleri, spor tesisleri, sıhhi müesseseler kurar ve işletir. Hattâ hükümetlerin iktisadî ve içtimai politikasına nâfiz olur. Mevkuat ve gayri mevkuat neşriyat yapar. Fakat umumiyetle hiç bir partinin siyasî programını benimsemez.

Bu kabil hareketlerin mebdeî Büyük Britanya'da 1824 yılı ve Avrupa karası memleketlerinde ise 19 uncu asrın ikinci yarısıdır. Koalisyon memnuiyetinin, yani birleşme ve sözleşme yasaklarının kaldırılmasından sonra, sendikacılık hareketleri şayanı hayret derecede inkişaf etmiştir. Birleşik Amerika Devletleri hariç, bugün sanayi sahasında pek ileri gitmiş bulunan Garbî Avrupa memleketlerinde, kuvvetli fluctuation'a tâbi bir kısım vasıfsız işçilerden sarfınazar edildiği takdirde, hemen bütün işçiler sendikalaşmış ve sendikalar tarafından akdedilen kollektif iş normları akidleri çerçevesi dahilinde çalışmakta bulunmuşlardır.

c) *Üçüncü nevî işçi hareketleri* : Tamamen iktisadî bir karakter arzeden işçi istihlâk ve istihsal kooperatifleri hareketidir. Bu çeşit hareketler işçilerin hususile zarurî ihtiyaç maddelerini doğrudan doğruya birinci elden tedarik etmelerine veya bizzat istihsal eylemelerine müteveccihdir. Gaye, yukarıda da söylediğimiz gibi, gayri siyasîdir ve ücret gelirinin satın alma gücünü arttırmaya, başka bir tâbirle reel ücret gelirini tezyide matuftur. İstihsal ve tahsisen istihlâk kooperatifçiliği sahasındaki hareketler 19 uncu asrın ikinci yarısında fevkalâde inkişaf etmiş ve bugün en yüksek noktasına varmıştır. Gerçekten zamanımızda iktisadî işçi hareketleriyle işçi sınıfı tevem hale gelmiştir.

Şimdi asıl meselemize gelelim :

Siyasî mahiyetteki işçi hareketleri ve işçi farkaları :

Biraz önce de bahsettiğimiz gibi, Garbî Avrupanın gerçekten demokrat olan ileri sanayi memleketlerinde siyasî mahiyetteki işçi hareketlerini yani işçi farkalarını sosyalizmden ayırmak mümkün değildir. Bundan dolayı her şeyden önce sosyalizmin hedefleri ve mahiyeti hakkında bir kaç kelime söylemek icap edecektir. Sosyalizm tek kelime ile ahlâkî bir davranıştır. Sosyalizm insanî - ahlâkî prensibe dayanır. Yani bütün insanların müsavi olduğunu, ve aynı haklara sahip bulduklarını kabul eder ve cemiyette nisbî refah halinin tesisini ister. Buna mukabil plânlı iktisat rejimine ve kollektif bir sisteme dayansa dahi, harbe, istilâyâ ve ferdler arasında hiyerarşik münasebetlere dayanan otoriter - cebir sistemleri hiç bir zaman sosyalist birer sistem sayılamazlar. Yine bundan dolayı

askerî - emperyalist bir sistem ilmî mânada sosyalizm olamaz. Bu itibarla yakın mazideki Nasyonal Sosyalizm rejimle bugünkü komünist Sovyet rejimi, bütün iddialara rağmen sosyalizmle fikir ve doktrin itibarile alâkaları olmayan birer sistemdirler. Şimdi sosyalizmin nevelerini sayalım:

Sosyalizm umumiyetle beş gruba ayrılmış bulunmaktadır:

- 1) Sosyal demokrasi,
- 2) Komünizm,
- 3) Anarşizm,
- 4) Sendikalizm,
- 5) Kooperatifçi sosyalizm.

Bunlardan ilk ikisine devlet sosyalizmi, geri kalan üçüne ise sendikalizm veya kooperatifçilik sosyalizmi denilir.

Umumî prensipler beş nevi sosyalizmde de aynıdır:

Şöyle ki, mevcut kapitalist sistemi bertaraf etmek, bilhassa sanayi, madencilik ve ziraat sahalarındaki istihsal vasıtaları üzerindeki hususî mülkiyeti kaldırarak bunun yerine âmme mülkiyetini yani kollektif kollektif mülkiyeti ikame etmek, iktisadî faaliyetlerdeki temettü unsuru yerine, sosyal unsuru koymak ve serbest ferdî iktisat rejimi yerine plânlı iktisat sistemini hâkim kılmak.

Ancak bu beş sosyalist sistem arasında başvurulacak vasıtalar itibarile gayet ehemmiyetli farkların bulunduğunu ve bu farkların bugünkü siyasi işçi hareketlerini esaslı şekilde birbirinden ayırdığını hiç bir zaman gözden uzak bulundurmamak lâzımdır. Hülâsa gerek ulaşılmıya çalışılan müstakbel cemiyet organizasyonuna ait teferrüata, gerek biraz evvel söylediğimiz gibi, müracaat edilecek metodlar bakımından arada pek mühim fikir ihtilâfları mevcuttur. Şimdi bunları izah edelim :

Sosyalist hareketler metoda göre, demokrat ve ihtilâlcî olmak üzere belli başlı iki kısma ayrılmaktadırlar.

Birinci gruba dahil olanlar sosyal demokratlarla (yani bugün umumiyetle Garbî Avrupadaki sosyalist fırkalar) ve kooperatifçi sosyalistlerdir. Bu cereyanlar sosyalizmi tamamen kanunî-meşru yollar ve demokratik vasıtalarla tahakkuk ettirmeğe çalışırlar.

İkinci grubu ise komünistler, anarşistler ve sendikalistler teşkil ederler. Bunlar sosyalist nizamı ulaşabilmek için ihtilâlcî metodlara başvururlar (Avrupada bugün çok zayıf bir durumda bulunan komünist fırkalar).

Şimdi artık sosyal demokrat fırkaların izahına geçebiliriz: (Ancak bundan evvel ütöpik sosyalizm sahasında, yapılan neticesiz tecrübelerle

siyasi bir fırka teşkiline yol açmayan sair sosyalist tecrübeleri mevzuubahs etmek istemediğimizi söyliyelim).

19 uncu asrın ikinci nısfında Avrupada sosyalist hareketlerin merkezi Almanyadır. Bu memlekette Lassalle Umumî Alman işçi cemiyetini yani sosyal demokrasinin ilk nüvesini kurmuştur. Önceleri bu hareketin dayandığı doktrin esas itibarile devleti kabul eden demokratik - reformist bir siyasettir. Lassalle'in ölümünden sonra Alman işçi hareketinin Marxist cenahı ile Lassalle'i temsil eden cenahı 1870 yılında birleşerek Alman Sosyal Demokrat İşçi Fırkasını kurmuşlardır. Fakat bu fırkanın bünyesi içinde mutedil istikametle radikal istikamet birbirile şiddetle mücadele edegelmişlerdir. Hattâ bu istikamet mücadeleleri birinci beynehnilelin çökmesine dahi sebep olmuştur. Esasen 19 uncu asrın ikinci nısfı ve hattâ Birinci Cihan Harbinin nihayetlendiği tarihe kadar Avrupadaki sosyalist fırkalar içinde biri mutedil - demokratik, diğeri radikal - ihtilâlci istikametler devam edegelmiştir. Fakat bu iç parçalanma uzun zaman sosyalist fırkaların dahili bir meselesi olarak kalmakta devam etmiş ve her iki cenah da aynı ve tek fırka dahilinde organize edilmmişti. Bu iki cenah arasında ötedenberi devam edegelen «reform veya ihtilâl?» münakaşası burjuva hükümetlere iştirak meselesini ortaya çıkarmıştır. Sosyalist fırka içindeki sağlar ve mutediller umumiyetle koalisyon kabinesi şeklinde hükümet teşkiline iştirake taraftar bulunuyordu. Buna mukabil aynı fırka dahilindeki solcular yani ihtilâl metodcuları mevcut burjuva hükümetlerle her türlü işbirliğini şiddetle ve prensip itibariie reddetmişlerdir. Hattâ aynı sol cenah 1912 yılında beliren cihan harbi tehlikesi karşısında bütün memleketlerin işçilerinden harbe iştirak etmemelerini istemiştir. Fakat 1914 te Birinci Cihan Harbi patlak verince bu telkinin kat'iyen müessir olmadığı ve her memleket işçisinin kendi öz vatanını müdafaası için silâha sarıldığı görülmüştür. Hülâsa harb içinde sol sosyalistlerin (Marxistler) Avrupa işçilerine telkine çalışdıkları sınıf mücadelesi parolası vatan müdafaası yanında tamamen tesirsiz kalmıştır. Filhakika pek az istisna ile bütün memleketlerin sosyalistleri vatanperver olduklarını göstermişler ve harbin idaresinde kendi hükümetlerini desteklemişlerdir. Bittabi fırkanın sol cenahı bu fikri reddetmiş ve hassaten Lenin böyle bir politikayı sosyalizmin prensiplerine ihanet olarak vasıflandırmıştır. Bu sol cenah Birinci Cihan Harbi sonlarına doğru 1917 de Rusyada iktidarı ele almıştır.

Buna mukabil Almanyada sağcı ve mutedil sosyalistler 1919 da ilk cumhuriyetçi hükümeti kurmuşlardır.

Sosyalist hareketin mutedil ve demokrat cenahını teşkil eden sosyal demokratlar 1920 yılında komünist hareketten tamamen ayrılarak

diktatörlük rejimini red ve esas itibarile liberal siyasî dünya görüşünü temsil etmek suretile Birinci Cihan Harbi sonu Avrupasında umum işçi hareketini temsile başlamıştır. Bu siyasî fırka, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, sosyalist iktisat nizamına ulaşabilmek için tamamen demokratik vasıtalara baş vurur ve seçimlerde ekseriyeti elde etmeğe çalışır. Binaenaleyh fırkanın dünya görüşü bugünkü Avrupa medeniyetinin an'anelerine ve demokratik bünyesine tamamen uygundur. Sosyal Demokrat Fırkası tamamen sosyalist bir siyasî teşekkül olmamakla beraber, sosyalizmi müfrit sol cereyan gibi (Komünizm - Marxizm - Anarşizm) radikal vasıtalara, kanlı metodlara ve ihtilâl usullerine müracaat suretile gerçekleştirmeği düşünmez. Sosyal demokrasi veya mutedil sosyalist fırka, âzası olan işçi sınıfının durumunu sosyal reform tedbirlerine baş vurmak suretile adım adım islâh gayesini güder (reforizm). 1918 den sonra sade Almanyada değil bir çok Avrupa memleketlerinde Sosyal Demokrat Fırkası iktidara iştirak etmiştir. Bugün de durum budur. Hemen bütün garbî Avrupa ve şimalî Avrupa memleketlerinde vaziyet böyledir. Hattâ İsveç ve Büyük Britanya gibi en medenî memleketlerde bunlar tek başlarına veya başka bir fırka ile hükümet kurmuşlardır. 1939 yılında Avrupanın bütün Sosyal Demokrat Fırkaları İkinci Enternasyonal içinde birleşmişlerdir.

Sosyalist Fırka bünyesi içindeki sağlarla solların birbirinden ayrılarak ayrı siyasî teşekküller halinde organize olmalarından ve Lenin'in 1920 de merkezi Moskovada olan üçüncü veya komünist beynelmileli teşkil etmesinden sonra, bu iki istikamet arasındaki mücadele çok şiddetli şekiller almıştır. Bu tarihten sonra Büyük Britanya hariç, hemen bütün Avrupa memleketlerinde komünist fırkalar kurulmuş ve bunlar muhalefet siyaseti ve ihtilâl politikası güdmeğe başlamışlardır. Buna mukabil sosyal demokrat fırkalar, ekseriyeti elde etmeden tatbika geçmeğe imkân bulunmadığı noktasından hareket ederek, sosyalistleştirme tedbirlerini bir tarafa bırakarak ve bütün siyasetini sosyal mevzuatın inkişafına, demokrasinin gelişmesine ve devletin iktisadî hayat üzerindeki nüfuzunun artmasına hasretmişlerdir.

İkinci Cihan Harbi yılları içinde Avrupadaki (Büyük Britanya dahil) bütün sosyal demokrat fırkalar hükümetleri desteklemişlerdir. Buna mukabil komünist fırkalar Sovyet Rusya'nın önceleri Hitler Almanyası lehine, bilâhare Müttefikler lehine tecelli eden politikasını himaye etmişlerdir.

İkinci Cihan Harbinden sonra hemen bütün Avrupa memleketlerinde sosyalist (Sosyal Demokrat) fırkalar yeniden kuvvet kazanmışlardır. Meselâ İngilterede İşçi Fırkası 1945 Temmuzunda bütün reylerin % 48 ini

ve Avam Kamarası âzâhklarının ise üçte ikisini ele geçirmiştir. Halbuki harbden evvel İngiliz İşçi Fırkasının sahip bulunduğu Parlamento âzâhğı dörtte bir nisbetinde idi. Fırka ilk defa olarak İngilterede bir ekseriyet hükûmeti teşkiline muvaffak olmuştur. 1945 yılında İşçi Fırkası iktidara geçtikten sonra bir sıra sosyal reform tedbirleri ve bazı sanayi şubelerinin devletleştirilmesini kararlaştırmıştı. Fırka 1951 yıla kadar hedeflerinden bir kısmını tahakkuka muvaffak oldu.

İngiliz İşçi Fırkası İngiliz sendikaları tarafından 1899 tarihinde akdedilen Trade - Union'lar Kongresinde ittihaz edilen karara müsteniden kurulmuştur. Partinin üç esaslı unsurunu teşkil eden birlikler şunlardır : Sosyal Demokrat Federasyonu, Fabian Cemiyeti ve Bağımsız Labour Party.

İngiliz İşçi Fırkasının karakteri diğer bütün siyasi fırkalardan ayrı olarak (1918 yıla kadar) sırf sendika ve sosyalist organizasyonlardan mürekkep olmasıdır. Billhassa fırkanın nüvesini İngiliz Trade - Union'ları teşkil eder. Bundan dolayı kuruluş itibarile İngiliz İşçi Fırkasile Avrupa karası memleketlerindeki sosyalist ve sosyal demokrat fırkaları arasında gayet ehemmiyetli fark vardır. Bu fark çok şayanı dikkattir: Bir işçi veya bir sosyalist bir sendikanın veya yukarıda adlarını saydığımız üç teşekkülden birinin âzası olmadıkça İşçi Fırkasına giremez. Fırkaya aidat veren, diğer bütün fırkaların aksine olarak ferdler olmayıp Trade - Union'lar veya bu üç teşekküldür. Bunlar kendi âzaları sayısı nisbetinde fırkaya aidat öderler.

İngiliz İşçi Fırkası 1904 yılında İkinci Enternasyonale katılmış olmakla beraber, umumiyet itibarile sınıf mücadelesi esasına dayanan Marxist sosyalizme mütemayil değildir. Fırka her bakımdan sosyal demokrat bir teşekküldür.

İngiliz İşçi Fırkasının bünyesinde 1918 yılında gayet ehemmiyetli bir yenilik husule gelmiştir. Bu yıl içinde fırkaya daha fazla münevverin girmesini temin maksadile, nizamname tadil edilmiş ve mahallî şubelerin teşkili imkânı altına girmiştir. Buna göre her erkek ve kadın fırkanın hedef ve nizamnamesile hemfikir olduğu takdirde, bu şubelere âza olabilir. Şu halde 1918 de iki organizasyon şekli meydana gelmiş oldu: Birincisi bir kül olarak Trade - Union'larla Sosyalist Cemiyetlerden mürekkep eski şekil. Diğeri ise münferid âzadan ibaret yeni mahallî şubeler.

Fırka programına göre Lobaur Party'nin umdeleri şunlardır :

a) Gerek Parlamentoda, gerek bütün memlekette siyasi bir işçi fırkasını organize ve idame etmek ve her seçim bölgesinde mahallî bir işçi fırkası tesis,

b) İstihsal vasıtalarını âmme mülkiyetine devir ve her sanayi şubesini halk idaresine terk etmek suretile sosyal hasılanın (millî gelir) âdil bir şekilde tevziini temin,

c) Halkın ve bilhassa gerek bedenen, gerek fikren çalışanların iktisadî, sosyal ve siyasî serbestisini temin eylemek,

Bu programın Marxist sosyalizmi hatırlatmaması için sınıf mücadelesi, ihtilâl vesaire gibi bütün tabirlerden içtinap edilmiştir. Kat'iyen Marxist olmayan bu fırka istihsal vasıtalarını âmme mülkiyetine intikal ettirmek hedefi itibarile tamamen sosyalist bir siyasî teşekküldür. Hülâsa Labour Party her bakımdan sosyal demokratlar tarafından idare edilen, bir sosyal demokrat fırkanın bütün hususiyetlerini taşıyan, organize işçilerin yani sendikaların fırkasıdır.

Avrupa memleketlerinde sosyalist veya sosyal demokrat işçi fırkalarının inkişafında münevver zümrenin şayanı dikkat rolü olmuştur. Öyle ki bu fırkaları kuran ve yaşatan ekseriyeti itibarile münevverlerdir. Bunu göstermesi itibarile Fransada (1926) Parlamentoda sosyalist meb'usların mesleklerine ait tablo son derece dikkate şayandır:

Bütün sosyalist parlamento âzasının

- 4 ü Üniversite profesörü
- 13 ü Avukat
- 19 u Tüccar, sanayici ve çiftçi
- 15 i Gazeteci
- 41 i Memur ve müstahdem
- 5 i Hekim ve mühendis
- 6 sı Muallimdir.

Esasen maruf müellif R. Michels'in de söylediği gibi, sosyalizmin kurucuları arasında meslek itibarile işçi olanların adlarını bir solukta söylemek mümkündür. Buna mukabil münevverlerin isimleri sahifeler işgal etmektedir.

Konferansımızı ikmal etmeden evvel bugün Avrupa memleketlerinde sosyal demokrat işçi fırkalarile komünist fırkalara bir göz gezdirelim:

Hiç şüphe yok ki Avrupanın Sovyet nüfuzuna dahil bulunan memleketlerinde (Polonya, Çekoslovakya ve Şarkî Almanya gibi) komünist fırka en kuvvetli ve en nüfuzlu fırka haline gelmiştir. Bunun sebeplerini izahtan vâreste görüyorum. Buna mukabil bilfarz garb Almanyasında Sosyal Demokrat İşçi Fırkası eski kudretli durumunu iktisap etmiştir. Bu muhtakada mevcut küçük komünist fırkalar her seçimde kuvvetlerinden bir kısmını zayi etmektedirler. Mamafih bugün Büyük Britanya ve

İsviçre de dahil olmak üzere komünist fırkaların nisbeten kuvvetli oldukları memleketler sırf İtalya ve Fransa gibi Lâtin Avrupa memleketleridir. Büyük Britanyada 1945 yılındaki seçimlerde Avam Kamarasında iki âzalık işgaline muvaffak olan komünist fırka, 1950 yılında yine İngiliz İşçi Fırkasının ekseriyeti kazanmasına mukabil, tek bir meb'usluk dahi elde edememiştir. Bugün İngiliz Avam Kamarasında hiç komünist meb'us yoktur. İsviçrede de durum böyledir. Bu memlekette de sosyal demokrat meb'usların nisbeti % 28 olmasına karşı, komünistlerin Parlamento âzalığı yoktur. İsviçrede komünist fırkası (Parti du travail) son derece küçük ve ehemmiyetsiz bir siyasî teşekküldür. İsveçte Sosyal Demokrat İşçi Fırkası umum reylerin % 50 sini toplamağa muvaffak olmuş ve iktidarı işgal etmiştir. Fransada da mutedil sağ sosyalizm çok kuvvetlidir. İkinci Cihan Harbinden sonra Fransada kömür madenleri ve diğer bazı sanayi şubeleri sosyalistleştirilmiştir. Diğer taraftan içinde bulunduğumuz ay zarfında Almanya ve Fransada yapılan belediye seçimlerinde komünistler hezimete uğramışlardır. Almanyada komünistlerin belediye meclislerindeki nisbeti 1946 da % 7,9 iken bu ay yapılan seçimler sonunda bu % 4,2 ye düşmüştür. Keza Fransada 1946 da % 29,6 dan % 29,9 a düşmüştür. Görülüyor ki seçimlerin gerçekten serbest bir şekilde cereyan ettiği medenî Avrupa memleketlerinde Sosyal Demokrat ve Sosyalist İşçi Fırkalarının kuvvetlerini muhafaza etmelerine ve hattâ gittikçe gelişmelerine karşı, ihtilâl metodları gibi medenî ve meşru sayılamıyacak olan vasıtalarından faydalanmağı düşünen Mârxiist - Komünist siyasî teşekküller gün geçtikçe kuvvetlerinden bir kısmını kaybetmektedirler.

Sosyalist işçi fırkaları etrafında cereyan eden münakaşalar bugün de canlılığını muhafaza etmektedir. Bu cereyana ait bazı talep ve iddialar zamanla diğer fırkaların da programlarına intikal etmiştir. Sosyalizmin ve sosya demokrat işçi fırkalarının taraftarları esas itibarile cemiyetin âdil ve mantıkî bir nizama istihalesini, istismar ve sefaletin bertaraf edilmesini, iktisadî buhranların ve işsizliğin ortadan kaldırılmasını, istilâ maksadile yapılan harblere son verilmesini ve herkes için nisbî refah temin edecek bir âlem istemektedirler. Sosyalizmin taraftarlarına ilk sırada işçiler arasında rastlanmaktadır ve bundan dolayı da sosyal demokrat ve sosyalist fırkalar bütün memleketlerde her sınıf ve zümreden evvel işçi sınıfına dayanmaktadır. Şimdi kıssadan hisse çıkarmağa çalışalım:

Bizde garbî Avrupa nev'inde bir sosyalist veya sosyal demokrat işçi fırkası kurulabilir mi? Kurulursa işçi sınıfına faydalı olur mu? Yahut

mevcut siyasî fırkalar bu fonksiyonları da deruhte etseler daha iyi olmaz mı?

Bu meseleler birkaç yıldanberi matbuatımızda ve münevverler muhinde münakaşa edilmektedir. Bize öyle geliyor ki, reformist bir sosyalist veya sosyal demokrat fırka sağlam temellere dayatıldığı ve iyi bir şekilde sevk ve idare edildiği takdirde memleketimizde henüz çözülmemiş bulunan bir sıra sosyal meselenin hailinde çok faydalı olur, cemiyetimiz ve siyasî hayatımız sağlam bir mesned daha kazanmış olur. Çünkü bugünkü büyük siyasî fırkalarımız gerek tarihî teşekkül ve kuruluş itibarile olsun, gerek iç bünye ve işleyiş itibarile bulunsun avrupai - modern birer fırka olmaktan uzaktırlar. Bugünkü siyasî fırkalarımız kısmen de şahsî ve hususî münasebetler neticesinde doğmuş farklı doktrinlere dayanmayan birer teşekküldür. Fırka programları arasında iktisadî ve içtimaî dünya görüşü itibarile doktriner farkların bulunmayışı söylediklerimizi isbata yarar mahiyettedir. Alaturka metodlarla modern siyasî teşekküllerin uzun zaman idare ve idamesi güçtür. Binaenaleyh her sosyal sınıf ve zümrenin alâka ve menfaatlerini temsil iddiasile ortaya çıkan siyasî partilerin Avrupalî ölçülerle kıymetlendirilmelerine imkân yoktur. Mamafih içinde bulunduğumuz şartların siyasî fırkalarımızı «her partide çeşitli doktrinlere bağlı, bazan da birbirine zıd şahsiyetlerin toplanmasına» yol açmış bulunması da ihtimal harici değildir. Fakat bu şartların siyasî fırkalarımızın bugünkü portrelerini değiştirmek için hirer sebep teşkil edecekleri de muhakkaktır. Bu itibarla sırf «çalışan sınıf» ın alâka ve menfaatlerini kanunî - meşru yollardan gitmek suretile tahakkuk ettirmeğe çalışacak siyasî mahiyette bir işçi hareketinin faydasını kimse inkâr edemez. Bununla beraber bizde şehirli proletarya halen böyle bir cereyanı gerek kalite, gerek kantite itibarile besleyebilecek bir durumda mıdır? İşte fikrimizce burası pek şüphelidir ve bize kalırsa işçilerimizin bugün için bu neviden siyasî bir harekete teşebbüs etmeleri isabetli olmaz, hüsrarla neticelenen böyle bir teşebbüsün bizde siyasî mahiyetteki işçi hareketlerini tabii seyrinden alakoyması ihtimali kuvvetlidir.

Bundan dolayı halen pek kuvvetli temevvüçlere maruz bulunan, umumî ve meslekî talim ve terbiye seviyesi itibarile henüz elverişli durumda bulunmayan, liyakatli şeflerden mahrum olan ve bugün için çok zayıf meslekî ve iktisadî teşekküllere sahip bulunan işçilerimizin, siyasî hareketlere girişmek için daha bir müddet beklemeleri faydalı olur kanaatindeyim.

Efendim bu yıl da İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyoloji Enstitüsü tarafından tertiblenen Beşinci Sosyal Siyaset Konferanslarına gösterilen alâka maalesef şayanı memnuniyet değildir. İşçilerimiz ve sendikalarımız kesdirme yoldan hedeflerine varmak hevesindedirler. Fakat bunun mümkün olmadığı fikrindeyiz. Garb memleketlerinde işçi hareketlerinin tarihi yakından tetkik edilirse, böyle bir gayenin ne çetin mücadeleler ve ne büyük bir sabır ve tahammül sonunda gerçekleştiği görülür. Bundan dolayı ileride bir işçi akademisinin veya halk üniversitesinin nüvesi olarak tasarladığımız bu seri konferanslara önümüzdeki yıllar içinde de devam edip etmemek, bu alâkasızlık karşısında, bir mesele haline gelmiştir. Şehrimizin pek dağınık, işyerleriyle konferans mahalli arasındaki mesafelerin çok uzun olduğunu biliyoruz. Ancak gönül, hiç değilse bugün çeşitli sendikalarımızı ve her şeyden evvel de sendikalar birliğini sevk ve idare ile vazifelendirilmiş bulunan temsilcilerin, tertip ve ihzarı pek de zahmetsiz olmayan bu konferanslara rağbet göstermelerini isterdi. Ümidlerimiz tahakkuk etmedi. Bilgisiz kafalar tarafından idare edilen sendikaların işçilerimize faydalı olmayacakları kanaatindeyiz. Siyasî olsun, meslekî veya iktisadî mahiyette bulunsun her neviden işçi hareketlerini bugünkü kısır durumdan kurtarmak için az çok modern bilgilerle mücehhez işçi mümessillerine ve sendika şeflerine ihtiyaç vardır.

Bu nahoş intibala birlikte 1951 - 1952 yılı sosyal siyaset konferanslarının beşinci serisini Enstitü adına kapıyorum. Konferanslara büyük bir intizamla devam eden pek mahdud sayıdaki işçimize, sendika temsilcilerine ve diğer dinleyicilere gönülden teşekkür ederim.